

Маралбек Ермұхаметтін

Мөлшер категориясының тарихи парадигмасы (лингвистикалық аспектіде)

«6D021300 – Лингвистика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияға

АНДАТПА

Жұмыстың жалпы сипаттамасы:

Диссертациялық жұмыста мөлшер категориясының тарихи парадигмасы қарастырылады. Мөлшер категориясының тілдік репрезентациясы мен функционалды ерекшеліктері қазақ тілінің тарихи даму кезеңдері бойынша (V–IX ғғ., X–XII ғғ., XIII–XIV ғғ., XV–XVIII ғғ., XIX – XX ғғ.) зерттеледі.

Диссертация үш тараудан тұрады:

Бірінші тарау үш бөлімнен құралып, мөлшер категориясын зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздеріне арналған: бірінші бөлімінде мөлшер категориясының философиялық мәні қысқаша баяндалады (6 бет); екінші бөлімінде мөлшер категориясының әлемдік лингвистикада, қазақ тіл білімінде зерттелуі, ондағы артықшылықтар мен олқылықтар, біздің зерттеудің олардан айырмашылығы көрсетіледі; үшінші бөлімінде «мөлшер» ұғымының тілдік мәні, логика-семантикалық құрылымы, өзге тілдік категориялармен байланысы, категория, парадигма, тарихи парадигма сияқты тірек ұғымдардың терминдік мәні анықталады.

Екінші тарауда мөлшер категориясының түркілік кезеңдердегі тілдік ерекшеліктері қарастырылады. Тарау үш бөлімнен құралады. Бірінші бөлімінде көне түркі дәуіріндегі (V–IX ғғ.), екінші, үшінші бөлімдерінде орта түркі дәуіріндегі (X–XII және XIII–XIV ғғ.) мөлшер категориясының функционалды-семантикалық өрісі анықталады. Тілдің лексикалық, морфологиялық және синтаксистік деңгейлері бойынша өріс құраушы тілдік бірліктердің лексика-семантикалық, лексика-грамматикалық қызметі, жасалу, берілу жолдары, ерекшеліктері мен өзара байланыстары талданады.

Үшінші тарауда мөлшер категориясының қазақ әдеби тілінің даму кезеңдеріндегі (XV–XX ғғ.) тілдік ерекшелігі қарастырылады. Тарау екі бөлімнен тұрады: бірінші бөлімінде мөлшер категориясының жыраулар поэзиясы (XV–XVIII ғғ.) тіліндегі функционалды-семантикалық өрісі анықталады. Бұл кезеңнің тілдік ерекшелігін жыраулар есімімен берілетін көркем мәтіндер (толғау) құрайды. Сондықтан тарихи парадигманың аталған кезеңінде мөлшер семантикасының образды тілдік құрылымдар арқылы берілу жолдары мен жасалу тәсілдері, «мөлшер» ұғымының поэтикалық тілдегі ерекшелігі талданады. Зерттеу нәтижесінде «поэтикалық мөлшерлік» ұғымы негізделеді; екінші бөлімінде мөлшер категориясының қазіргі кезеңдегі (XIX–XX ғғ.) функционалды-семантикалық өрісі қарастырылады. «Мөлшер» макроөрісінің он бір түрлі микроөрісі анықталып, олардың өзіндік

ерекшеліктері мен өзара ұқсастықтары, оларға тән тілдік бірліктердің лексика-грамматикалық ерекшеліктері тілдің лексикалық, морфологиялық, синтаксистік деңгейлері бойынша нақты мысалдар арқылы талданады.

Әр тарау сайын қорытынды жасалып, диссертация соңында мөлшер категориясының тарихи парадигмасын құраушы тілдік бірліктер кесте түрінде жүйеленіп, қосымша ретінде берілді.

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Тіл тірі организм ретінде көптеген ұғымдар аясында өмір сүреді. Осы ұғымдардың қатарынан мәні, ауқымы, көнелігі, өзектілігі жағынан айрықша ерекшеленетіні – «мөлшер» ұғымы. Мөлшер – болмыстағы заттар мен құбылыстардың заттық, сандық, сындық, қимыл-қозғалыс қасиеттерінен туындайтын түрліше деңгейден құрылған шама. Табиғат, ғалам, бүкіл тіршілік қандай да бір мөлшер негізінде құрылады. Сондықтан адамзат таным үдерістерінің бір ұшы «мөлшер» ұғымымен байланысып жатады. «Мөлшер» ұғымы жалпы адамзаттық болғанымен, тілдегі, санадағы көрінісі этностық, ұлттық сипат алады. Яғни әр этностың тыныс-тіршілігімен, өмір сүру салтымен, әдет-ғұрып, наным-сенім, құндылықтарымен етене қабысып жатады. Сондықтан «мөлшер» ұғымы – сананы ұлттық болмыспен байланыстырушы арналардың бірі.

XXI ғасырда жаһандануға қарсы ұлттық идея да қарқын алып отыр. Мұның терең мәні бар. Өмірдің барлық саласы стандартизацияға айналып, соның салдарынан ұлттық бояуы бар көптеген құндылықтар жойылуға бет алды (Ғ.Есім). Бұл өз кезегінде адамзат руханиятына орасан зор құлдырау әкелді. Ал осы тығырықтан шығудың бірден-бір жолы – жаһан көшіне ұлттық құндылықтар негізінде ілесу екені айқын танылды. Бұл туралы Елбасы дәуірлік мәні бар «Рухани жаңғыру: болашаққа бағдар» мақаласында нақты айта келіп: «Әжептәуір жаңғырған қоғамның өзінің тамыры тарихының тереңінен бастау алатын рухани коды болады. Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай», – деуі біздің болашағымыз ұлттық құндылықтар мен оның негізін құраған кодтарда жатқанын айқындады. Ал рухани кеңістіктегі осы тілдік кодтардың бірі – әлемді «мөлшер» ұғымы аясында тану. Міне, осы тұрғыдан келгенде, «мөлшер» ұғымын зерттеудің өзектілігі айқындала түседі. «Мөлшер» жай ғана шамалар жиынтығы емес, ол – дүниені танудың ерекшелігі. Онда әлемді танудың ұлттық жүйесі, құндылықтары сақталған. «Мөлшер» ұғымының қалыптасу, даму тарихына үңілу – әлемді «мөлшер» ұғымы аясында танудың ұлттық негізін табуға, ойлау мен дүниені танудың ұлттық өлшемін табуға көмектеседі. Әрі бізге болашақтағы жаһандану үдерісіне қарсы әрқашан тілдік, рухани бағдарлаушы болып отырады.

Әлемдік лингвистикада да, қазақ тіл білімінде де мөлшер мәнді тілдік бірліктер тақырыбында жазылған еңбектердің көпшілігі оларды *құрылымдық бағытта* зерттеуге, семантикалық талдау мен топтастыруға арналды. Мөлшер категориясы *функционалды бағытта*, тарихи парадигмалық тұрғыдан, тілдің әр тарихи даму кезеңдері салыстырыла зерттелмеді. Соның салдарынан аталмыш тілдік бірліктердің мәні толыққанды ашылмады.

Сондықтан мөлшер категориясын этностың тарихымен, тұрмыс-тіршілігімен және жалпы ұлттың даму ерекшелігімен байланысты зерттеу қажет. Тіл дамуын үздіксіз жалғасатын тарихи үдеріс ретінде қарап, оның әр тарихи кезеңдерін өзара сабақтастықта қарастыру керек. Осы тұрғыдан келгенде аталған зерттеудің өзектілігі айқындалады.

Зерттеу нысаны – мөлшер категориясының қазақ тілі дамуының бес тарихи кезеңіндегі (V–IX ғғ., X–XII ғғ., XIII–XIV ғғ., XV–XVIII ғғ., XIX–XX ғғ.) тілдік бірліктері.

Зерттеу пәні – қазақ тіліндегі мөлшер категориясының тарихи парадигмасын танудың лингвистикалық аспектісі.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Диссертациялық жұмыстың мақсаты – мөлшер категориясының тарихи парадигмасын лингвистикалық аспектіде анықтау. Зерттеу мақсатына жету үшін мынадай міндеттер қойылады:

- «мөлшер» ұғымының тілдік, логикалық мәнін ашу және оған жақын ұғымдармен байланысын көрсету;

- мөлшер категориясының бес тарихи кезеңдегі (V–IX ғғ., X–XII ғғ., XIII–XIV ғғ., XV–XVIII ғғ., XIX–XX ғғ.) тілдік көрінісін функционалды-семантикалық аспектіде талдау;

- мөлшер категориясын құраушы тілдік бірліктердің функционалды-семантикалық ерекшеліктерін бес тарихи кезең және тіл деңгейлері бойынша салыстыру, әр тарихи кезеңнің өзара байланысы мен өзіндік ерекшеліктерін шығару;

- мөлшер категориясының поэтикалық тілдегі ерекшеліктерін айқындау;

- мөлшер категориясының даму, өзгеруінің негізгі заңдылығын табу және оған қандай тілдік және тілден тыс факторлар әсер ететінін анықтау.

Зерттеу жұмысының дереккөздері. Зерттеудің нысаны қазақ тіліндегі мөлшер категориясының тарихи парадигмасын құраушы тілдік бірліктер болғандықтан, қазақ тілінің даму кезеңдерін шартты түрде бес тарихи кезеңге бөлдік. Осы кезеңдер аясында мынадай тілдік жәдігерлер дереккөз ретінде алынды:

- *Көне түркі жазба ескерткіштері* (V–IX ғғ.) – «Күлтегін кіші жазуы», «Күлтегін үлкен жазуы», «Білге қаған /Могилян/» ескерткіші, «Ырқ бітіг» ескерткіші, «Тариат» ескерткіші, «Суджа» ескерткіші, «Хойто-Тамир» ескерткіштері, «Тониқуқ» ескерткіші, «Мойын-Чор» ескерткіші;

- *Орта ғасыр жазба ескерткіштері* (X–XII ғғ.) – М.Қашқаридың «Түркі тілдер сөздігі»;

- *Қыпшақ жазба ескерткіштері* (XIII–XIV ғғ.) – «Адам Ата мен Хауа Ана» қиссасы, «Мұхаббатнаме» ескерткіші, А.Ибатовтың «Қутбтың «Хусрау уа Шірін» поэмасының сөздігі»;

- *Хандық дәуір әдебиеті* (XV–XVIII ғғ.) – Асан қайғы, Қазтуған жырау, Доспамбет жырау, Шалкиіз жырау, Жиёмбет жырау, Марғасқа жырау, Ақтамберді жырау, Үмбетей жырау, Тәтіқара ақын, Бұқар жырау толғаулары, «Бес ғасыр жырлайды». I том / Құраст.: М. Мағауин, М.Байділдаев, Орталық

ғылыми кітапхананың Сирек қолжазбалар қорындағы жыраулар поэзиясына, ескі ауыз әдебиетіне байланысты қолжазбалар;

- *Қазіргі заман тілдік мұралары* (XIX–XX ғғ.) – XIX ғасырдағы Абай, Шәкәрім, Зарзаман ақындар поэзиясы, XX ғасыр басындағы Алаш мұрасы, Тәуелсіздік жылдардағы түрлі басылымдар, он бес томдық «Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі», «Этимологиялық сөздік», сондай-ақ, ауызекі тілде, аймақтық сөйленістерде «мөлшер» ұғымына қатысты қолданылатын тілдік бірліктер жинақталып, жұмыста пайдаланылды. Сонымен қатар, «мөлшер» ұғымы арнайы қарастырылған диссертациялар мен ғылыми зерттеулерден қажетті мәліметтер алынды.

Осы дереккөздерден жинақталған тілдік бірліктердің саны төмендегідей:

- Көне түркі жазба ескерткіштері бойынша (V–IX ғғ.): 176 т. бірлік, 112 мысал;

- Орта ғасырға жататын М.Қашқаридың «Түркі тілдер сөздігі» бойынша (X–XII ғғ.) – 254 т. бірлік, 311 мысал, 193 карточка (мысал);

- Орта ғасыр қыпшақ жазба ескерткіштері бойынша (XIII–XIV ғғ.): 436 т.бірлік, 377 мысал;

- Хандық дәуірдегі жыраулар поэзиясы бойынша (XV–XVIII ғғ.): 154 т.бірлік, 192 мысал;

- Қазіргі заман тілдік мұралары (XIX–XX ғғ.): 226 т. бірлік, 598 мысал.

Барлық тарихи кезеңдерді жинақтай келгенде 1246 тілдік бірлік, 1590 мысал, 193 картотека жиналды.

Зерттеу жұмысында қолданылған әдіс-тәсілдер. Диссертацияда мөлшер категориясының тілдік табиғатын қазақ тілінің бес тарихи кезеңі бойынша зерттеу көзделгендіктен, бұл түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануды қажет етеді. Атап айтқанда: әр тарихи кезеңдердегі мөлшер семантикалы тілдік бірліктердің лексика-грамматикалық ерекшеліктерін айқындау үшін құрылымдық әдіс қолданылды; қазақ тілінің қазіргі және тарихи қабаттарындағы мөлшер семантикалы тілдік бірліктердің функционалды-семантикалық, функционалды-грамматикалық ерекшеліктерін өзара салыстырып, олардың байланысын, тарихи даму үдерісін анықтау үшін тарихи-салыстырмалы әдіс қолданылды; қазақ әдеби тілінің даму кезеңдеріндегі (XV–XX ғғ.) тілдік материалдар мен түркілік кезеңдегі (V–XIV ғғ.) тілдік материалдарды салыстыру, тілдің тарихи кезеңдерімен байланысын, генетикалық туыстығын анықтау үшін салыстырмалы-тарихи әдіс қолданылды; «мөлшер» ұғымының философиялық мәні мен тілдегі логика-семантикалық құрылымын анықтау үшін анализ әдісі қолданылды; микромөлшер ұғымдары мен әр тарихи кезеңдерге байланысты мөлшер семантикалы тілдік бірліктердің санын анықтау, оларды өзара салыстыру және кейбір тірек сөздердің қазіргі қазақ тіліндегі қолданылу жиілігін анықтау үшін сандық әдіс қолданылды. Сондай-ақ мөлшер семантикалы тілдік бірліктерге лингвистикалық талдау жасауда мәнмәтіндік талдау, бөлшектік талдау, этимологиялық талдау тәсілдері қолданылды.

Зерттеу жұмысының теориялық-әдіснамалық негізі. Мөлшер

категориясы – көптеген ұғымдармен ұштасып (интеграциялық қатынаста) жататын, қазақ тілінің барлық тарихи кезеңдерінен кең орын алған күрделі тілдік, логикалық категория. Сондықтан оның тілдік табиғатын ашу көптеген зерттеу тәсілдері мен ғылыми-теориялық негіздерге сүйенуді қажет етеді. Материалдарды пайдалану, талдау бойынша интегративті ұстаным басшылыққа алынады. Зерттеу жұмысында функционалды-семантика, функционалды грамматика, құрылымдық грамматика, когнитивті грамматика, жалпы тіл білімі, этнолингвистика, когнитивті лингвистика, түркология, әдебиеттану ғылымдарының теориялық тұжырымдары мен зерттеу әдістері басшылыққа алынды.

Сондай-ақ әлемдік лингвистикада метрологияның жалпы мәселелері мен дүниежүзіндегі әртүрлі өлшемдер жүйесін зерттеген Ф.И.Петрушевский, И.Я.Депман, Л.А.Молчанова еңбектері, орыс тіл білімінде жалпы метрология мәселесі мен ескі өлшемдер жайлы Л.В.Черепнин, Г.Я.Романова, М.М.Копыленко, Е.И.Каменцева, түркологиялық зерттеулер аясында А.Н.Кононов, А.М.Щербак, В.М.Насилов, В.Д.Аракин, Н.З.Гаджиева, т.б. ғалымдардың зерттеулері, мұсылман халықтарының дәстүрлі халықтық өлшем бірліктерін қарастырған В.Хинцт, Е.А.Давыдович сияқты ғалымдардың еңбектері басшылыққа алынды. Сондай-ақ қазақ тіл білімінде: мөлшер мәнді тілдік бірліктерді құрылымдық бағытта сөз еткен Ж.Ш.Ахмедова, Т.Сайрамбаев, Ә.Болғанбаев еңбектері; функционалды бағытта қарастырған А.Байтұрсынұлы, З.Қ.Ахметжанова, А.Д.Данияров, Қ.Т.Рысалды, А.Жаңабекова, М.Жолшаева еңбектері; тарихи-танымдық, этимологиялық бағытта сөз еткен Ғ.Айдаров, М.Томанов, Э.Наджиб, Е.Жанпейісов, Қ.Өмірәлиев, Н.Ғ.Шаймердинова, К.Қ.Күркебаев, т.б. ғалымдардың еңбектері басшылыққа алынды.

Зерттеудің ауқымы мен болашағы. Мөлшер категориясы – көптеген логика-семантикалық құрылымдардан құралатын, қазақ тілінің барлық деңгейлері мен тарихи кезеңдерін қамтып жататын өте ауқымды категория. Сондықтан мөлшер категориясының тілдік табиғатын бірер ғылыми жұмыстың көлемінде және бірнеше ғылыми бағытта ғана ашу мүмкін емес. Болашақта ұлттық тілдің даму кезеңдеріндегі мөлшер тілдік категориясының негізгі базасы мен ұлттық құндылықтардың қалыптасуын анықтауға баса назар аударылады. Жұмысқа енбей қалған әр тарихи кезеңдердегі тілдік деректер толықтай жинақталып, жұмыстың мазмұны және материалдық аясы ұлғайтылады. Әрі осы жинақталған ауқымды тілдік деректер негізінде мөлшер категориясы этимологиялық, концептуалдық бағытта арнайы қарастырылады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы. Қойылған міндеттер негізінде жүргізілген зерттеудің жаңалықтары мынада:

- мөлшер категориясының тілдік табиғаты алғаш рет қазақ тілі дамуының бес тарихи кезеңдері бойынша, әрі функционалды бағытта зерттеу нысаны етіліп, мөлшер семантикалы синхронды және диахронды тіл бірліктерінің ұқсастығы мен айырым белгілері анықталды;

- мөлшер лингво-семантикасының поэтикалық тілдегі көрінісі, көркемдік тәсілдер арқылы берілу жолдары XV–XVIII ғасырларға жататын жыраулар

поэзиясы негізінде алғаш рет анықталып, «поэтикалық мөлшерліктер» ұғымы негізделді;

- мөлшер категориясының он түрлі логика-семантикалық құрылымы мен микроөрісі лингвистикалық аспектіде алғаш рет анықталды.

Зерттеу жұмысының теориялық маңызы. Қазақ тіл білімін теориялық тұрғыдан толықтыра түседі. Функционалды-семантикалық, концептуалдық бағыттағы зерттеулерге теориялық материал бола алады. Сондай-ақ «мөлшер» категориясының даму барысын ауқымды үдеріс ретінде көрсетеді. Түркі мәдениеті мен дәстүрлі және қазіргі қазақ мәдениетінің сабақтастығын дәлелдейді. Мөлшер категориясы қоғамның, тарихтың, саясаттың бет-бейнесін көрсететін ұғымдар, тілдік құрылымдар жүйесі саналады. Сондықтан мөлшер категориясы, «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында, дүниені танудың ұлттық кодтарын анықтауға септігін тигізеді.

Зерттеу жұмысының практикалық маңызы. Зерттеу жұмысының тұжырымдары мен нәтижелері, диссертацияның жалпы материалдары: түркі тілдерінің салыстырмалы сөздігі, түркі тілдерінің түсіндірме сөздігі, қазақ тілінің түсіндірме сөздігі, қазақ тілінің этимологиялық сөздігін құрастыруда материал бола алады; жоғары оқу орындарының филология мамандықтарындағы студенттерге қазақ тілінің тарихы, қазақ тілінің тарихи грамматикасы, когнитивті грамматика, функционалды грамматика, тарихи лексикология, мәтін лингвистикасы пәндерін оқытуда және аталған бағыттар бойынша оқулықтар жазуда материал бола алады. Сондай-ақ «Тарихи-функционалды грамматика» деп аталатын жаңа пән қалыптастыруда бастапқы материал бола алады; «Рухани жаңғыру» жобасы аясында жастардың тілдік білімін тереңдету мен ана тілінің тарихын тануда да көмекші материал болады; «Мөлшер категориясының тарихи парадигмасы» деп аталатын тілді категория шеңберінде модельдеп үйретуге арналған электронды әдістемелік құрал мен бағдарлама жасауға, қазақ тілінің дәстүрлі өлшемдерінің модельді картасы мен оның электронды нұсқасын жасауға болады. Сондай-ақ «Wikipedia» ашық энциклопедиясы мен қазақ тілді «Google» базасын толықтыруға материал бола алады.

Қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар:

- Мөлшер категориясы – қазақ тілі мен әлем тілдеріндегі ең байырғы категориялардың бірі. Онда халықтың, этностың, ұлттың тарихы, дүниеге көзқарасы, өмірлік құндылықтары, дүниені мөлшерлік тұрғыдан танудың кодтары сақталған;

- Мөлшер категориясы қазақ тілінің барлық тарихи кезеңдері мен тіл деңгейлерінде көрініс табады. Барлық тарихи кезеңдерде мөлшер семантикасын берудің синтаксистік құрылымдары, көркемдік амалдары, аналитикалық-синтетикалық тәсілдері негізінен бірдей, тек әр тарихи кезеңдерде мөлшерлік лексемалар морфонологиялық, фонетикалық өзгерістерге ұшырап, семантикалық өрісі кеңейеді немесе тарылады және функционалдық әлеуеті бірде артып, бірде бәсеңдеп отырады;

- Қазақ дүниетанымының бастауында нақты шамалық ұғымдар мен өлшемдер тұрса, рухани ізденістер өрістеген сайын ол абстракцияланып, образды формаға айнала бастайды да, көркемдік, эстетикалық мазмұны күшейеді. Бұл кейде қайта айналып, нақты ұғымдарға ұласады. Мөлшер категориясының ішкі құрылымы осылай ұдайы айнымалы үдерісте, қозғалыста болады;

- Мөлшер категориясы поэтикалық тілде жаңаша сапада, сипатта танылып, категориялық әлеуеті кеңейеді, мөлшер семантикасының жасалу тәсілдері мен мазмұны қарапайым сөйлеу тілінде жоқ үлгілермен толығыады. Мөлшер семантикасы көркем тілдің эпитет, метафора, перифраз, метонимия, теңеу, әсірелеу, т.б. тәсілдері арқылы да ажарлы, образды формада беріліп, тілдің эстетикалық қызметі үшін де жұмсала алады. Бұл орайда мөлшер категориясы поэтикалық тілге ең оңтайлы категориялардың бірі ретінде танылады;

- Мөлшер категориясының тарихи парадигмасы көбіне екі бағытпен ұштасып жатады: бірінші – лингвомәдени бағыт. Яғни халықтың мәдени өмірі өзгерген сайын мөлшер категориясының тілдік формасы да өзгеріске ұшырап, толығу, даму, екшелу үдерісінен өтеді; екінші логикалық-танымдық бағыт. Яғни этностың, халықтың рухани құндылықтары алмасқан, өзгерген, дамыған сайын мөлшер категориясының ішкі құрылымдары да өзгеріске түсіп отырады. Мөлшер категориясының мұндай өзгерістеріне белгілі тарихи кезеңдерде орын алған ірі саяси өзгерістердің ықпалы зор.

Жарияланымдар туралы мәлімет. Зерттеудің негізгі тұжырымдары мен нәтижелері төмендегідей республикалық және шетелдік ғылыми-әдістемелік журналдар мен жинақтарда, конференция материалдары мен ұжымдық монографияларда жарық көрді:

«Жұмсалымды грамматика» оқулық-монографиясында (Сан-мөлшер категориясының функционалды-семантикалық өрісі), Абай ат. Қаз-ҰПУ Хабаршы, Филология сериясы, 2016 ж., №4 санында (Мөлшер есімдіктер), Абай ат. Қаз-ҰПУ Хабаршы, Филология сериясы, 2017 ж., №2 санында (М.Қашқаридың «Диуани лұғат-ит-түрік» еңбегіндегі «мөлшер-өлшем» ұғымын білдіретін соматизмдер), С.Торайғыров ат. ПМУ Хабаршысы, Филология сериясының, 2017 ж., №4 санында (Поэтикалық тілдегі «мөлшер» ұғымының көрінісі), Гази университетінің (Түркия) «21 Yüzyılda Eđitim Ve Toplum Dergisi» журналы (Мөлшер ұғымын берудің әлем тілдеріне ортақ ежелгі синтаксистік конструкциясы) мен «Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli arařtırma Dergisi» Скопус базасындағы журналда (М.Қашқаридың «Диуани лұғат-ит-түрік» еңбегіндегі өлшем бірліктер) жарияланды. Сондай-ақ ф.ғ.д., профессор Б.Қ.Момынованың 60 жылдық мерейтойына арналған «Қазіргі қазақ тіл білімінің инновациялық әлеуеті» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияда (Мөлшер категориясын зерттеудің логика-семантикалық тәсілдері), ф.ғ.д., профессор Г.Б.Мәдиеваның ғылыми-педагогикалық қызметінің 35 жылдығына арналған «Филология мен шет тілдерін оқыту әдістемесінің өзекті мәселелері: теория және практика» атты

халықаралық ғылыми-әдістемелік конференцияда (Поэтикалық мәтіндерде «мөлшер» ұғымының теңеу тәсілі арқылы берілуі), «Болашаққа бағдар – рухани жаңғыру» аясындағы «Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары» арналған «Өзбекәлі Жәнібек оқулары – 2018» атты ІХ республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияда (Поэтикалық тілдегі «мөлшер» ұғымының әсірелеу (гипербола) тәсілі арқылы берілуі), «6 Uluslararası Çın'den Adrúyatúk'e sosyal búlúmler kongresú» атты алыс шетелдік конференцияда (Ankara, 29-31 Mart, 2018) баяндама жасалып, ғылыми тұжырымдар конференция материалдары мен жинағында жарияланды.

Жұмыстың құрылымы. Кіріспеден, үш тараудан, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшадан тұрады.